

الزامات حضور در بازار رقابتی جهان تولید در کلاس جهانی

ارتباط نزدیکی با نفت دارند.

مقدمه

محسن محمدی

"برنامه جامع اقدام مشترک" یا "برجام" به فرجام رسیده است. فرض کنیم دوره انتظار برای وقوع تحول در اقتصاد ایران به اتمام رسیده و موانع اتصال تجارت کشور به تجارت جهانی، روز به روز در حال حذف شدن است. وضعیت معیشتی، وضعیت کیفیت زندگی با دسترسی به منابع و نیازمندیهای کیفی موجود در جهان بهبود می یابد، رشد اقتصادی کشور با توجه به موفقیت دولت در کنترل نرخ تورم و همزمان هجوم سرمایه گذاری های مستقیم خارجی و رونق تولید، افزایش یافته، و جوجه ضبط شده در خارج به کشور باز می گردد و قابلیت ورود و جایگزینی تکنولوژی جایگزین صنایع فرسوده سالهای تحریم، هموار گردیده... فرضیات خوشبینانه که می تواند رنج سالهای تحریم را التیام بخشد. اما واقعیت چیز دیگری است. برآورده شدن این فرضیات شیرین، اگر محال هم نباشد، بدون درک هستی شناسانه اقتصاد کشور و تدبیر میسر نخواهد بود. در این نوشتار، تشریح یکی از نقاط ضعف ایجاد نقش کشور در اقتصاد جهانی یعنی "عدم قابلیت تولید در کلاس جهانی" می پردازم.

اتمام دوران حاکمیت نفت

دوران سروری نفت بر اقتصاد ایران از سال ۱۲۸۷ شمسی با خروج نفت از اولین چاه ایران آغاز شد و چنان اقتصاد ایران را وابسته به خود نمود که در دورانی از این وابستگی، مفهوم "اقتصاد بدون نفت"، مفهومی غیر قابل تصور و ناشدنی تلقی می گردید. استفاده از درآمد آسان نفت و ورود وجه تبدیل یافته آن به نقدینگی کشور، منجر به بیماری اقتصادی معروف هلندی گردید که اثرات آن در رکود تورمی امروزه کاملا مشهود است. اکنون با تغییرات بنیادی در اقتصاد جهانی متأثر از: نوآوری ها، افزایش بهره وری صنایع، افزایش و توسعه رقابت در سطح جهانی، رشد تکنولوژی، توسعه جایگزین ها، افزایش مقیاس تولید و رقابت بیشتر در قیمت، سیاست های کشورهای موثر بر قیمت دلار و افزایش قدرت دلار و در نتیجه کاهش ارزش مواد اولیه... گرچه از اهمیت نفت کاسته نشده است لیکن کنترل قیمت آن از دایره نفوذ تولید کنندگان خارج گردیده است، از این رو با کاهش شدید درآمد های نفتی کشورهای تولید کننده نفت، اقتصاد بدون نفت، ناخواسته به واژه ای مورد انتظار تبدیل شده است، در این حالت تقویت درآمدهای غیر نفتی برای جبران کاهش درآمد نفت اهمیت زیادی دارد.

درآمد مستقیم و غیر مستقیم دولت ها

با توجه به ساختار فروش نفت توسط دولت و تعامل موجود با بانک مرکزی، ایجاد درآمدی سهل و آسان برای دولت، به مرور ابعاد دولت را بزرگ و هزینه های جاری را بسیار افزایش داده است. هزینه هایی که تقریبا بطور کامل جذب می گردند. به نقل از آمار بانک مرکزی طی شش ماه سال ۹۴ بیش از ۴۶ درصد بودجه مربوط به هزینه جاری دولت جذب گردیده است. این درآمد مستقیم دولت و بهره گیری از نفت و سوء بهره برداری و جوجه نفتی در شرکتها و بنگاههای اقتصادی دولتی، عملا قابلیت رقابت بسیاری از بنگاههای اقتصادی دولتی را شدیداً کاسته است. با کاهش نقش نفت در درآمد دولت، تمایل دولت به افزایش و ایجاد ساختار برای درآمدهای غیر مستقیم مانند گمرک، مالیات و... افزایش یافته است. اثر کاهش درآمد در جذب فقط ۱۸ درصد بودجه عمرانی طی شش ماه ابتدای سال ۹۴ کاملا مشهود است. قطعاً این درآمد ها بدون ایجاد رونق در اقتصاد، افزایش تولید و صادرات کالاهای غیر نفتی و تقویت بنگاههای خصوصی برای ایجاد قابلیت درآمد بیشتر و در نتیجه افزایش پرداخت مالیات و حقوق دولتی میسر نخواهد بود. براساس آمار گمرک، از ۶۲۶،۸۰ میلیارد دلار صادرات در ظاهر فقط ۳۷ درصد صادرات را نفت تشکیل می دهد لیکن از ۵۰،۵۶۱ میلیارد دلار صادرات غیر نفتی نیز ۳۶ درصد مربوط به میعانات گازی و پتروشیمی بوده اند که در واقع

توسعه صادرات یکی از راهکار های بهبود وضعیت اقتصادی

بدیهی است افزایش صادرات، منجر به رونق تولید و افزایش رشد اقتصادی، افزایش درآمد غیر مستقیم دولت و در نتیجه افزایش فعالیتهای عمرانی دولت، اصلاح تراز تجاری و افزایش قدرت خرید و قدرت چانه زنی در واردات می گردد. لیکن توسعه صادرات و حضور در بازار رقابتی جهانی نیازمند آگاهی از قواعد و اصول این بازار است. بخشی از این توانمندی، قابلیت تولید در کلاس جهانی است. البته قطعاً ایجاد امنیت سرمایه گذاری، کنترل نرخ تورم توأم با افزایش رشد اقتصادی، منجر به افزایش سرمایه گذاری خارجی می گردد که در افزایش سطح کیفی و کمی تولید اثر موثر و مستقیم دارد که در حدود وظایف دولت است.

تعاریف تولید در کلاس جهانی

واژه "تولید در کلاس جهانی" اولین بار توسط Schon Berger در سال ۱۹۸۲ استفاده گردید. بطور کلی این واژه در سه محدوده تعریف می گردد: عناصر و محدوده تولید در سطح جهانی، ویژگی شرکتها و بنگاههای اقتصادی دارای این قابلیت و در آخر استانداردها و دستورالعمل ها. گوناگونی تعاریف این واژه نشان می دهد که هنوز اتفاق نظری در این زمینه ایجاد نگردیده است اما شاید روانترین و ساده ترین تعریفی که نگارنده از مطالعه موضوعات طرح شده در این زمینه، استنباط نموده است این تعریف است: بهبود مستمر و سریع محصولات تولید و خدماتی عرضه شده در بازار جهانی به گونه ای که مزیت رقابتی و همچنین رضایت مشتری همیشه حفظ گردد. قطعاً ایجاد، حفظ و بهبود مزیت رقابتی نیاز به زیرساخت های تکنیکی و فنی و از همه مهم تر مدلی ذهنی و نوعی نگرش خلافتانه دارد. تعاریف موجود هر کدام بر یکی و یا چند مورد از این آیمتها تاکید دارند: تعهد مدیریت، کیفیت، رضایت مشتری، انعطاف پذیری، نوآوری و تکنولوژی، کاهش فعالیتهای فاقد ارزش افزوده، مدیریت تامین و تدارک، رهبری هزینه و قیمت و در انتها ایجاد قابلیت رقابت در سطح تامین کنندگان جهانی. بر اساس نظر ویل رایت-هیز تولید در کلاس جهانی نیاز به سه توانایی هایی دارد: توانایی و مهارت های نیروی انسانی، توان و دانش فنی مدیریتی، توان رقابت از طریق کیفیت، فن آوری ساخت و تولید و در انتها بهبود مستمر

وضعیت موجود در کشور در زمینه توانمندی ها

توانایی و مهارت های انسانی: حضور و رتبه های کسب شده در المپیادها و مسابقات علمی جهانی و توجه ویژه به سرمایه های انسانی در بسیاری از شرکتها، امید بخش به نظر می رسد و نشان از توجه به بعد دانشی و شناختی دارد، لیکن مشاهده رتبه بندی ایران در تقریبا همه موضوعات دارای شاخص در جهان مانند کیفیت زندگی، سرانه درآمد... نشان از عدم توجه به بعد نگرشی و یا مهارتی درست در همه این زمینه ها دارد. به بیان دیگر، کامیابی در زمینه های تئوریک و دانشی، بدون توجه به ابعاد مهارتی و نگرشی، از مدرسه، دانشگاه تا محیط کار، ارزش واقعی برای کشور در سطح جهان خلق نموده است. براساس اعلام موسسه لگاتوم ایران در سال ۲۰۱۵ رتبه ایران از بین ۱۴۱ کشور، از نظر اقتصادی ۱۰۵، کارآفرینی ۹۲، حکمرانی ۱۲۲، آموزش ۶۵، بهداشت ۶۷، امنیت ۱۲۰، سرمایه های اجتماعی ۱۳۰ بوده است که جای نگرانی دارد. از مثال های واقعی این ضعف می توان به این موارد اشاره کرد: ناکارآمدی سیستم آموزشی و توجه محض به دانش به جای ایجاد مهارت و نگرش، ضمن افزایش سن شروع بیکاری، باعث افزایش سطح توقع جویندگان کار فاقد توانایی موثر مورد نیاز صنعت گردیده است و یا در بسیار از شرکتها، سیستم آموزشی عریض و طویل، SS، نظامهای پیشنهادات، sigma ۶ و انبوهی از روشها و مکانیزم های کنترل کیفیت و تعالی سازمانی و... وجود دارد و جوایز مختلف و گواهینامه ها دریافت شده، که هیچکدام موجب کامیابی در زمینه های عرضه محصول با کیفیت

